

הדף היומי

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י מדרשית הדף היומי פ"ת

מסכת זבחים - דף ז

עיונים על הדף

מתי צריך לחשוב "לשמה"?

בגמ' למדו מקורות לדין הזבח להיות לשמה, הן לגבי שינוי בקודש, והן לגבי שינוי בעלים. וכבר הזכרנו לעיל שמקור הדברים הוא בסוגיית הש"ס מו, ב. וצריך להשכיל אם למדנו לעיל ש"סתמא לשמה" מה צריך יותר מן. כן צריך לומר שבסתמא להקדש לשם מה שהוא, כגון לעולה, יותר לא צריך לומר מאומה, ובסתמא יוגדר לעולה ויהיה כשר. נכון הדבר שהכהן צריך לדעת סוגו של קרבן, שיש נפק"מ בזריקה הדם וכו', אבל מהו הענין ומדוע לחשוב לשמה, אם סתמא לשמה.

רש"י לעיל במשנה (ד"ה כשרים) "שמצותן לשחטן לשמן" יש מצוה לשחוט את הקרבן לשם מה שהוא. וכן ברש"י לפנינו (ד"ה ומלך) "לכתחילה". כלומר למרות שתמא לשמה, והקרבן בין כך יהיה כשר, יש ענין לכתחילה ומצווה להקריבו לשמה.

למעשה במשנה לקמן מו, ב בפירוש המשנה לרמב"ם נראה, שבאמת אם סתמא לשמה אין צריך לחשוב לשמה בקרבן שהרי בין כך סתמא לשמה, והמשנה שכתבה שם ללמד שצריך כוונת בעל הקרבן מלבד העובד. ועיי"ש במה נחלקו רבי יוסי ורבנן.

בשו"ת מנחת ברוך (ס' ג ענף ב) מבאר לאורך דבריו, שכל מה שהביאה הגמ' לפנינו פסוקים "וזבח שלמים" וכו' זה להגדיר מה יהיה אם יחשוב מחשבה פוסלת בקרבן, או מחשבה שתגרום לקרבן שלא לעלות לשם חובתו, אבל לאחר שאמרו סתמא לשמה באמת אין ענין לחשוב מחשבה חיובית בהגדרת הקרבן.

אבל רוב סתימת גדולי האחרונים כפי שמשמע בדברי רש"י שיש ענין מצווה לחשוב לשמה, ומי שלא יחשוב לשמה יש בו לאו לרש"י כמבאר לעיל ב, ב בדבריו וכן נקט בשיטתו "ק"מ תחילת מנחות, אבל עיקר הדבר לחשוב לשמה, וסתמא לשמה הוא רק בדיעבד. א"כ צריך להשכיל מתי צריך לחשוב את הלשמה, האם לומר הריני מכוון, האם בכל שלב צריך לחשוב על מה שהוא.

ברמב"ם מבואר (מעשה הקרבנות פ"ד ה"י יא) כל הזבחים צריך העובד שתהיה מחשבתו לשם הזבח ולשם בעליו בשעת זריכתו ובשעת קבלת הדם ובשעת הולכת הדם ובשעת זריקתו ע"ג המזבח וכו'. ועיי"ש בהמשך דברי הרמב"ם. ודנו בדבריו רבות מתי צריך לחשוב לשמה וכו'. ובמשנה למלך למד דעת הרמב"ם. וכן שבזמן השחיטה צריך לחשוב את הלשמה של כל הששה דברים. ובשאר העבודות צריך לחשוב לשם זבח ולשם זובח.

דעת התוס' לעיל (ג, א ד"ה כל הזבחים) שכל עבודות הקרבן צריכים להעשות במחשבת לשמה ולשם כל הששה דברים. רק בהקטרה שאין שייך כבר מחשבת לשם זובח היות והבעלים מתכפרים בזריקת הדם א"כ לא יתכן שיהיה שינוי מחשבת לשמה "לשם זובח" אחר הזריקה שהרי הבעלים כבר נתכפרו. לכן אומרים תוס' שבשעת ההקטרה יחשוב רק חמשת לשמו הזכרים לעיל.

הרע"א בתוספתו למשניות בזבחים (פ"ד מ"ו) נקט שאמנם תוס' נקטו שיש לחשוב את כל הלשמה בכל עבודות הקרבן אולם אין מעכבים רק לשם זבח ולשם זובח ושאר דברים רק מצווה לחשוב ואם לא חשב לא פסל ולא קילקל ועלה לבעלים לשם חובה.

עבודות הקרבן

הגמ' לומדת שכל שלב בעבודה צריך להיות לשמה, השחיטה והולכה הקבלה והזריקה. והבאנו לעיל מהתוס' את דין ההקטרה ועיי"ש.

נכתב כאן בקצרה מאוד, ע"פ הכוונתו של הספר "להבין" על עבודות

הקרבן, למחבר הרה"ג אהרן שוב שליט"א, ראש מדרשית הדף

היומי בפ"ת, ניתן להשיג את הספר ע"פ כתובת המדרשיה

כשבא האדם להקריב את קרבנו, לשם עלייתו הרוחנית - עולה. הודאה - תודה. לשם כפרה - חטאת או אשם לדיניהם. לשם שלמותו בעבודת הבורא - שלמים. בכל קרבן וקרבן יש ד' עבודות הנעשות בקרבן וקרבנות את הכהן ביחד עם הבעלים להגיע למטרה הנעשית בקרבן והיא עבודת הדם המסתמלת את נפש האדם שכביכול מקריבה ע"ג המזבח. כמבואר ברמב"ן עה"ת בתחילת חומש ויקרא בסדר הקרבנות.

השחיטה. עבודת הדם (זריקה בעולה. נתינה בחטאת) היא העבודה העיקרית שבה כביכול מקריבים את נפש האדם ע"ג המזבח, א"כ השחיטה היא הדרך הגניע לעבודה בבשר ובדם. אמנם השחיטה כשרה בזר, אולם צריכה להיות השחיטה לשם הקרבן כשאר עבודות. וצריך כוונה בשעת השחיטה שהוא עומד לפני ד', "המתעסק בקדשים" (היינו ששחט לו בלא כוונה) פסול לקדשים אע"פ שבדיני השחיטה (לאכול את הבשר חולין) מועיל כשחיטה לכל דבר. אף ואמנם ששחיטה כשרה בזר כאשר עשה אותה כהן במשמרתו היא מוגדרת כ"עבודה". (לך אמר לי הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א בשם הגר"ח שמואלביץ זצ"ל שכאשר השחיטה נעשית ע"י כהן היא בדיק עבודה כמו זריקה. אע"פ שבמקור דינה אפשר לעשותה ע"י ישראל). במקום שהחיטה האם רק בצפון או בכל המקור ע"י פרק איזהו מקומן שיש חיולק בין

קדשי קודשים לקדשים קלים.

קבלת הדם. אחר השחיטה מקבל הכהן את הדם אל תוך כלי שרת. ואין פעולה זו טכנית גרידא כדי שיוכלו להעביר את הדם למזבח בצורה נוחה, אלא קבלת הדם ב"כלי שרת" זה חלק מהעבודה האמורה בקרבנות וקבלת הדם בכלים המיוחדים לכך הם מקדשים את הדם. (כלי שרת מקדש את הנעשה בהם כך מצאנו אף בסכין של השחיטה שדנו הראשונים בעולין ג' ובתחילת פרק איזהו מקומן להלן האם צריך להיות כלי שרת שמצד אחד כאמור לעיל שחיטה כשרה בזר אולם מצד שני מקרבן מתקדש קידוש השחיטה. כלי שרת של המנחות כידוע היו ב' כלים של קידוש החומר במנחות ובכל כלי התקדש יותר וזו בכך הראשונים מה נוצר דבר זה. מכל ה"ל רואים אנו שיש הקדשה נוספת כפי הכלל "כלי שרת מקדשן". ויש ב' סוגים של כלי שרת המקדשים. יש שנעשה בתוכו ולכן הוא קדוש ויש שנעשה על ידו ועבודה מקדשת. ואכ"ל.)

הולכה. לקראת הזריקות או הנתינות שנעשים ע"ג המזבח יש להוליך את הדם ולקרבו לצורך המשך העבודה וזאת הפעולה נקראת "הולכה". פעולה זו היא רק היכי תמצו ופעולה טכנית ע"כ נחשבת כ"עבודה שניתן לבטלה". כלומר שלו יצויר שקבלת הדם תיחיה ליד המזבח באופן שמיד יוכל הכהן להמשיך בזריקה אין צורך ועניין בהולכה. אולם כאשר נעשית "הולכה" היא עבודה ככל העבודות ויש בהן את הפסולים והמעלות וכו'.

זריקה. זריקת הדם זה השלב שבו מגיע עבודת "הדם" לסיומה. לאחר זריקת הדם מוגדר הקרבן שעלה לשם חובה. הבעלים מתכפרים הכהנים יכולים לאכול את הבשר וכו'. אמנם "זריקה" הוא שם כללי הנגזר מזריקת הדם בקרבן עולה ששם זרוקים ב' זריקות על ב' קרנות המזבח כך שנמצא שהמזבח קיבל את הדם בכל ד' קרנותיו. אולם בבכור ומעשר וקרבן פסח נותנים מן הדם מתנה אחת כנגד יסוד המזבח.

לאחר כל ה"ל היו מקטירים את הקרבן אולם אף שזוהי עבודה אינה מעכבת את הכפרה. בהקטרה כבר לא שייך מושג לשמה או שלא לשמה כיון שרק בד' עבודות הזבח נפסל והכוונה לד' עבודות הנזכרות. (ועי' לעיל שהזכרנו את דברי התוס' והרמב"ם.)

עבודות הקרבן צריכים להיות לשמה. לשם מה שהוקדשו ולשם הבעלים. המקור שלא יהיה "שינוי בקודש", ואם זבח שלמים קרבנו" הוביחה היינו השחיטה צריכה להיות לשם הקרבן, וכדי שלא תאמר ששם הקרבן הוא "זבח שלמים" מבואר "המקריב את דם השלמים וכו' ולא נאמר - המקור לשאר עבודות שהיו לשמה, לא שייך ללמוד משחיטה בעצמה, משום ששחיטה לשם אנשים שאינם יכולים לאכל לבשר פסח, פוסלת, משא"כ בשאר עבודות. אלא נאמר "המקריב את דם השלמים" ההקרה היא **קבלת הדם**, צריכה להיות לשם הקרבן. ולא שייך ללמוד שחיטה מקבלה, קבלה פסולה באשה זור, ושחיטה כשרה בהם. **מקור בזריקה**, לא שייך ללמוד משחיטה וקבלה, היות ועבודות אלו דווקא בצפון, וישנם בחטאות הפנימיות, ולכן דווקא עבודות אלו נעשים לשמה. **אלא המקור לזריקה** הוא דווקא את דם השלמים" שהיא הזריקה לשם שלמים. אך לא ניתן ללמוד מהתאמר בזריקה בלבד, היות וזר שזרק חיוב מיתה, משא"כ בשאר עבודות. **המקור להולכה לשמה**, לא שייך ללמוד משאר העבודות שהרי "הולכה" היא מלאכה שניתן לבטלה (א"כ קבל את הדם ממש בסמוך למזבח), **אלא נאמר** "הזריק את הדם הכל והקטיר המזבחה", **הכוונה** להולכה שהרי לישן "הקרה" מתייחס לקבלה. וקראת התורה להולכה קבלה ללמד שזן אחד להם שצריכים לעשותם לשמה.

המקור שלא יהיה "שינוי בעלים", אמר רב פנחס בנו של רב אמי "ובשר זבח תודת שלמים" השחיטה לשם תודה, וכבר יש מקור לשינוי בקודש, א"כ תננה לענין שינוי בעלים (היינו שלא ישחוט לשם זריקה עבור בעלים אחר). **ואמנם** עיקר הפסוק בא ללמד את דברי **אבא חנין בשם ר"א** שתודה ששחטה לשם שלמים כשרה, ולהפך פסול, היות ותודה נקראת שלמים, ואין שלמים נקראים תודה. **מבאר הגמ'** שהדרשם לשינוי בעלים" מיתור המילה "זבח". **ואמנם מפסוק זה למדנו** שחטאת ואשם נאכלים ביום הקרבנם ובלילה שלאחר ההקרבן, **אבל** בעבור דרשה זו היה מספיק שיהיה כתוב "ובשר זבח" תודת שלמים ביום קרבנו יאכל לא יזן וכו' והמילה "זבח" מרבה את שינוי בעלים.

המקור לשאר עבודות שלא יהיה בהם שינוי בעלים, לא שייך ללמוד מזביחה משום שיש בו חומרה של פסול שלא לשם אולמים בקרבן פסח. **ולא שייך** ללמוד משינוי בקודש שנאמר בכל העבודות כך היה בשינוי בעלים, שהרי שינוי בקודש חמור א. השינוי בגופו של קרבן. ב. שייך בכל הד' עבודות, ושינוי בעלים שייך רק בעשה עבודה לשם זריקה שלא לשם בעלים. ג. שינוי בקודש שייך אף לאחר מיתת הבעלים, בהביאו וירשויו. ד. שייך בקרבנות ציבור. **נוקטת הגמ'** שאמנם חומרת א' וג' אינם בדווקא, **שהרי** שייך לומר שיש שינוי בגופו של קרבן אף בשינוי בעלים אם חשב ע"י. **וק** שיתר רב פנחס בנו של רב מרי שיש שינוי בעלים לאחר מיתה, בכ"ז ב' חומרות יש ולא ניתן ללמוד שינוי בעלים משינוי בקודש. **אלא אמר רב אשי** "ונרצה לו לכפר עליו" ולא על חברו, ומבאר הגמ' שיעקר הדרשה מ"ל", שמי"עליו" למד רבי שמעון השני מרבה אילו שפוכה שיריים והקטרת אימורין, שהרי כל דבר שהוא ל"ז", צריך להיות לשם בעלים. שאמר הרי עלי, חיוב באחריות אם הקרבן אבד, ובאומר הרי זו, לא מתחייב באחריות, **וביאר רב יצחק בר אבדימי**, בשעה שאמר "על" נמצא החיוב על כתפו. **המקור לקבלה**, לא שייך ללמוד מזביחה וזריקה, שהרי חמורם עליהם שיש עליהם חיוב כרת לעושה בחוץ, **אמר רב אשי** שלמדנים מיל מור שנאמר "זאת האיל יעשה זבח שלמים" ולא נוצר הפסול לשינוי בקודש, ולמד לשינוי בעלים. **שאל רב אחא בר אבא**, שלפי כללי הדרשה "יעשה" מוגדר כלל, ו"זבח" הוא פרט, ואין בכלל אלא מה שברפרט וא"כ אין ללמוד קבלה אלא רק בזביחה, **ביאר**, היות וכתוב "יעשה זבח שלמים" ולא נאמר, ועשה שלמים זבח", הרי זה כלל שאינו מלא ולא דנים בו את כללי הדרשות. **לדעת רבנא**, היות ונזכר בהמשך "לז" הרי חזר וכלל את כל העבודות שהיו לשם בעלים. **שאל רב אחא מדפתי**, והרי הכלל הראשון מתייחס לעבודות, והכלל השני מרבה אילו שפוכה שיריים והקטרת אימורין, שהרי כל דבר שהוא ל"ז", צריך להיות לשם בעלים. **אמר לו רבנא והרי רבי ישמעאל** שדרש את כללי הדרשות כבר אמר, שדרשתי כעין הפרט שהוא מפורש לז' עבודות בלבד. **ישמעאל הגמ'**, א"כ שייך עבודות שיש עליהם חיוב כרת בחוץ מזה שחיטה וזריקה בלבד, או עבודות שיש בהם חיוב להיות בצד צפון, וישנו בחטאות הפנימיות, וזריקה לא שייכת בכל אלו. **נוקטת הגמ'** שיש לומר כך או כך, א"כ הם שקולים ויש לרבות הכל. **א** שזריקה וקבלה שמוין ויש עומדו במקומו "נדר" ומגדירה "נדבה" ללמד שאם נעשה כדיו הרי זה נדר, ואם נעשה בשני הקרבן קדוש אבל בתורת נדבה. **ונכתבו ב' הפסוקים** שנדע לגבי מה מוצא שפתך, ושלא נחשוב לפסול את הקרבן.